

Foto: fotolia.com

Foto: fotolia.com

Veel ouderen verhuizen uit hun kleine dorp naar grotere kernen wanneer zij gezondheidsklachten krijgen en er niet genoeg voorzieningen zijn die hen helpen zo lang mogelijk zelfstandig te blijven. In steeds meer gemeenten speelt de vraag: moeten zulke voorzieningen geconcentreerd worden in centrumdorpen of kunnen ze ook in kleine dorpen beschikbaar blijven? Er blijkt veel mogelijk als de dorpsbewoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten de handen ineen slaan.

Werken aan het organiserend vermogen van dorpen

Wonen, welzijn en zorg in kleine kernen

Ouderen maken de overstap naar een centrumdorp vooral als hun gezondheid achteruitgaat en ze behoefte krijgen aan (intensievere) zorg, zo bleek uit het onderzoeksrapport *Ouderen onder dak*¹. Ofschoon ouderen vaak tevreden zijn over hun eigen woning, zijn zij minder te spreken over voorzieningen zoals winkels en het openbaar vervoer. Daarom gaan veel ouderen vanwege de gewenste nabijheid van voorzieningen verhuizen als hun mobiliteit afneemt en ze niet meer kunnen autorijden. Ook het verlies aan sociale contacten door vertrek of overlijden van leeftijdgenoten speelt een rol. Niet iedereen kan weer nieuwe contacten aangaan en dan verschaalt het sociale netwerk, zodat – zeker wanneer de kinderen niet in de buurt wonen – vereenzaming dreigt. In het centrumdorp vindt men winkels, een dorps huis voor contacten en activiteiten

en vaak ook een 24-uurs zorgvoorziening in de vorm van een woon-zorgcentrum.

Dorpsinitiatief

Toch komt er een tegenbeweging op gang. In concoursen van het type 'het beste dorp' treden kleine dorpen voor het voetlicht die het vertrek van ouderen en mensen met beperkingen een halt weten toe te roepen. Vaak zijn het initiatieven van de dorpsbewoners zelf. Zij kennen de lokale situatie goed en hebben daardoor de beste ideeën voor oplossingen. Die oplossingen doen niet alleen een beroep op de professionals, maar leggen juist de verbinding tussen professionele en informele zorg- en dienstverlening. Elsendorp, gelegen in de Brabantse gemeente Gemert-Bakel, is zo'n dorp dat eruit springt. Op initiatief van het dorpsbelangenoverleg zijn initiatieven genomen om

ouderen met beperkingen de kans te bieden in het duizend inwoners tellende dorp te blijven wonen. Elsendorp won hiermee in 2007 de prijs voor het meest vernieu-

Door vertrek of overlijden van leeftijdgenoten dreigt vereenzaming

wende dorp van Nederland. De woon- en welzijnsvoorzieningen werden geclusterd bij een brede school en er werd een dorpsondersteuner aangesteld die het eerste aanspreekpunt is bij hulpvragen op het vlak van wonen, welzijn en zorg. De dorpsondersteuner regelt de nodige ondersteuning en legt zo nodig contact met het gemeentelijke

Wmo-loket. Maar de dorpsondersteuner is vooral de spin in het web van professionele en informele zorg- en dienstverleners. Dat lukt onder meer doordat Elsendorp als dorp heeft gekozen voor één zorgaanbieder, die bereid is om zorgmedewerkers in te zetten die zelf wonen in Elsendorp. Zij kennen de sociale kaart goed en kunnen in samenspraak met de dorpsondersteuner vraag en aanbod met elkaar verbinden. Uiteraard staat het de dorpsbewoners vrij te kiezen voor een andere zorgaanbieder.

Sinds enige tijd verhuizen er nauwelijks nog ouderen naar het centrumdorp. Dit succes heeft de gemeente ertoe gebracht ook in de andere kleine kernen een dorpsondersteuner aan te stellen.

Opgave gemeenten

Plattelandsgemeenten zien zich voor de vraag gesteld hoe zij de ouderen in de kleine kernen die zelfstandig willen blijven wonen, kunnen ondersteunen. Knelpunten daarbij zijn de toenemende vergrijzing, verschuivingen van de AWBZ naar de WMO en de verwachte kortingen op de gemeentefondsen. Uit onderzoek van Bureau HHM² blijkt dat nog maar weinig gemeenten een nieuwe visie ontwikkelen op maatschappelijke ondersteuning en participatie van burgers met beperkingen. De gemeenten die hier wel al aan werken, zijn op zoek naar nieuwe arrangementen, waarin zij zo veel mogelijk inzetten op preventieve, collectieve

voorzieningen. Zo willen zij het beroep op duurdere, individuele (zorg)verstrekkingsvoorkomen of uitstellen.

De Friese gemeente Opsterland is zo'n gemeente die samen met bewoners en maatschappelijke organisaties een oplossing zoekt in het vormgeven van woonservicegebieden. De gemeente wil in haar verantwoordelijkheid voor de WMO nadrukkelijk de rol van regisseur vervullen. Dit gebeurt in drie gebieden, waarbij het accent ligt op vraaggericht werken en kleinschalige, integrale zorg- en dienst-

In Opsterland heten de toekomstscenario's Krimpsterterp en Groeisterwoude

verlening. De basisvoorzieningen en accommodaties worden opnieuw tegen het licht gehouden. In 2009 zijn daarvoor scenario's uitgewerkt, genaamd 'Krimpsterterp' en 'Groeisterwoude'. Die helpen bij het ontwikkelen van een toekomstvisie. Vervolgens is in alle dorpen een dorpsgesprek gevoerd over deze scenario's en zijn de scenario's met maatschappelijke organisaties doorgesproken. De uitkomsten worden in een visiedocument vastgelegd. Daarin wordt vastgesteld welke voorzieningen in de kleine kernen, de centrumdorpen óf de regio gewenst

zijn. Ook is de gemeente betrokken bij het project De Kanteling³ dat zich waar mogelijk richt op de inzet van collectieve voorzieningen. Binnenkort worden in lokale werkconferenties de toekomstlijnen vastgesteld en kunnen uitvoeringsplannen worden opgesteld.

In het landelijke ondersteuningsprogramma *W+W+Z=Maak het samen*⁴ gaat een aantal plattelandsgemeenten in praktijkwerkplaatsen aan de slag met de thema's krimp en wonen, welzijn en zorg. De ontwikkelde kennis zal te vinden zijn op www.wwzmaakhetsamen.nl. In het ondersteuningsprogramma ligt het accent op versterking van regie door gemeenten en samenwerking van gemeenten met het maatschappelijk middenveld en bewoners.

door Hilde van Xanten, senior adviseur bij MOVISIE, op de terreinen wonen-welzijn-zorg, participatie en leefbaarheid.

1. Ouderen onder dak. Een onderzoek naar wonen, welzijn en zorg voor ouderen in kleine dorpen, Publicatie VROM, mei 2006.
2. Effecten AWBZ pakketmaatregelen op de WMO, eindrapport, Bureau HHM, 2009.
3. De Kanteling is een VNG project, zie www.vng.nl
4. W+W+Z=Maak het samen! is een ondersteuningsprogramma van de ministeries VWS en WWI, uitgevoerd door KCWZ, MOVISIE en Vilans.

foto: Zaïda Oenema

